

ՌԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏ

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 43

||

26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1902

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

Նկարագիր

Կ. Յ. Յ. Ս

Սարգիս Շնորհալի

ԲԱՔԳԷՆ ՎԱՐԴ

Ռոստոքոյի Աւես. եկեղեցիին պատմութիւնը

Մ. Դ.

Նարեկէն գլուխ մը

Քննադատութիւններու դեմ զուր գանգաս. —

Ինչո՞ւ կը կծուընան

Յ. Ն.

Մտածումներ

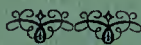
Հ. Յ. ՕՏԵԱՆ

Կենցաղագիտական հարցեր. — Երեք հաս-

նածներէն ո՞րը

Ռումոլա (Թերթոն) .— Վերջ

Քաղաքական — Ներքին Լուրեր

Հատը 40 փարա

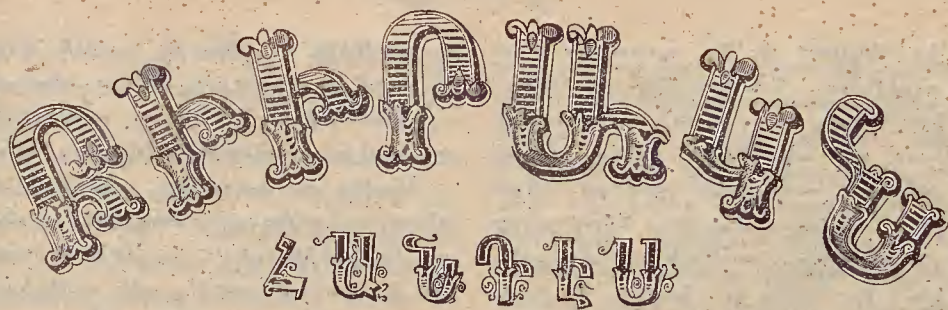
ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Պապ Ալի Ջաֆարի, Բաշի Էմինի Խան, Թիւ 38

ԱՅ

1. Բ
ւան
ուր
եալ
պէր

Ա
կամ
դիւ
նեղ
րեւ
մաց
դիւ
ժան
ժար
րապ
կան
ցած
կը
խոր
իրա
դու
ուս
ճամ
նեղ

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 43

||

26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1902

ՈՍԿԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԱԿՆ առ այժմ կը հրատարակուի շաբաթը անգամ մը. — 2. Տարեկան բաժնեգրինն է Պայտյո եւ Գաւառներու համար 50 դրոս, Արսասանմանի համար՝ 5 բուլղի, կամ 12 Ժամկէ կամ 2 $\frac{1}{2}$ տար, բոլորսաւ լուրեան ծախքը մեր վրայ: — 3. Ձեռքէ կը ծախուի հասարակ 40 փարայի: — 4. « ԲԻԻՐԱԿՆ » ի վերաբերեալ բաժանորդագիրն, նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Կ. Պոլիս, Պայտյո Հոռոսի միջոցաւ՝ Ռոպերդ Գօլէն, Բրոժ. Յակոբոս Հ. Ճէնիգեանի. — 5. Անվան համար կամ գրութիւն չընդունուիր. — 6. Տասը օրինակի բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ նուր կը տրուի:

Ն Կ Ա Ր Ա Գ Ի Ր

Նկարագիրը մարդու հոգին բնութիւնը՝ կամ սրտին հայելին է, որ կը ցոլացնէ ճշդիւ սրտին ու հոգին բոլոր յատկութիւնները, ինչպէս վճիռ ջուրը կը ցոլացնէ օրէնքն լուսադեղ ճառագայթները՝ իր զիմացը գտնուած առարկային վրայ: Նկարագիրը կը ներկայացնէ մարդու հոգեկան արժանիքը, բուն ներքին մարդը, կը ցոլացնէ մարդու իսկական արժէքը, թէ մարդս իրապէս ինչ է, և մտաւորական ու բարոյական ի՞նչ աստիճանի զարգացում մը ստացած է: Նկարագիրը ազդիւր մըն է, ուսկից կը բղխի կենաց ջուրը, կը բղխին ուղիղ խորհուրդ, ազնիւ զգացում և ճշմարտ ու իրական սէր: Նկարագիրը ուղղիչն է մարդու բարքին ու վարքին, եւ անմոլար առաջնորդը՝ զարգացման ու անմահութեան ճամբուն մէջ: Նկարագիրը մարդու սիրտը, ներքին մարդը, լուսաւորելով կը զարգարէ:

ու իր հոգեկան կարողութիւնները յղելով աղամանդի նման կը փայլեցնէ: Առանց նկարագրի մարդ մը անկենդան զիպէ մը բնաւ չի տարբերիր, ու մարդ միայն իր նկարագրովը մարդ է: Հաջորաւոր մարդիկ կը շնչեն կը շարժին ու կ'ապրին կենդանական կեանքով, առանց նկարագրի, առանց իրական կեանքի: Զարգացնել մեր սիրտը, մեր միտքն ու մեր խիղճը, եւ հաստատուն ու ընտիր կուտանի մը, նկարագրի մը, վերայ իրմեկ է մեր կեանքին միակ ու գերագոյն նպատակը, որուն հասնելու համար պէտք է գոհել նիւթական ամէն բան:

Ամէնէն զգուարինն է անձերը ճանչնալ, արտաքին մարդէն՝ աւելի ներքին մարդը ուսումնասիրել: Թէև ծառը իր պտուղէն կը ճանչցուի, և մարդս ալ՝ իր գործերէն. սակայն այս կանոնը կրնայ երբեմն զմեզ մոլորցնել: Մարդ մը կրնայ ժամանակ մը

ծածկել իր ներքինը, եւ իր արտաքին գործերովը ուրիշներու համարումին արժանանալ, նկարագրի տէր երեւնալ, սակայն շատ անգամ ալ անակնկալ դէպք մը կը յայտնէ յանկարծ անոր բուն արժէքը, նկարագրէ զուրկ ըլլալը: Մարդու նկարագիրը յաճախ բացորոշ կը տեսնուի իր վարքին, իր բարքին, իր նիստ ու կացին, իր խօսքերուն ու իր ամէն կերպ գործերուն մէջ. հետեւաբար մարդս իր բարի վարքովը, իր ազնիւ քաղաքավարութիւնովը, իր ճշմարիտ մարդկութիւնովը ու իր բնածին ազնուութիւնովը, որոնք նկարագրին բնորոշ ու էական տարրերն են, պէտք է միշտ փայլի:

Կան մարդիկ, որոնք նիւթական յաջող պարագաներու տակ ազնիւ նկարագիր մը կը ցուցնեն. սակայն երբ ծախորդ պարագաներու ենթարկուին, այն ատեն նկարագիրն ալ իրենց յաջողութեանցը հետ կը թռչին կ'երթան, մինչդեռ նկարագրի տէր մարդը, ինչպէս յաջողութեան, այնպէս ալ ծախողութեան ու մահուան մէջ իսկ ընտիր ու փայլուն նկարագիր մը կ'արտափայլէ: Ըսուած է թէ « Ոսկին ու արծաթը փորձաքարով կը փորձուին, բայց մարդիկ ոսկիով ու արծաթով »: Այո՛, դրամը մարդուս սըրտին փորձաքարն է. դրամը կը յայտնէ շատ անգամ մարդուս բուն նկարագիրը: Կ'ուզէ՞ք գիտնալ մարդու մը նկարագիրը, տըւէ՞ք անոր դրամը, և ահա իսկոյն ակներեւ պիտի տեսնէք անոր իսկական արժէքը, անոր նկարագիրը:

Մարդ մը կրնայ ճոխ ու համադամ կերակուրներով սնանիլ, ոսկիներու մէջ լողալ ու նիւթապէս բերազգի բարիքներ ու հաճոյքները վայելել, սակայն միեւնոյն ատեն նկարագրէ զուրկ ըլլալ, եւ բարոյապէս սինլըորէ, մուրացիկէ մը ամենեւին տարբերութիւն չունենալ. մինչդեռ նիւթապէս աղքատ մը, անարդ մուրացիկ մը, կրնայ նկարագրով հարուստ ըլլալ, ու իր պատառատուն ու ցնցոտի զգեստներուն տակ անբիծ սիրտ մը ու անբասիր նկարագիր մը կրել: Ազնիւ ու բարի նկարագիրը ամէն հա-

րըստութենէ ու փառքէ աւելի գերազանց ու վսեմ է, վսեմ զի մարդս մարդ ընողը ո'չ գիտութիւնն է, ո'չ ալ ոսկին, այլ միայն ազնիւ ու անբասիր նկարագիրը:

Մտէ՛ք սա պարտէզը, ուր կան բազմատեսակ ու գոյնզգոյն ծաղիկներ. մօտեցէ՛ք սա վարդենիին քով, որ թէ և փուտ թուփ մըն է, սակայն տեսէ՛ք ան ունի իր զլխուն վրայ անուշաբոյր ծաղիկներ, բոսորագեղ վարդեր, որոնց կարմուռկ թերթիկներուն վրայ շարուած են մարգրիտի նման առաւօտեան ցօղին նուրբ կաթիլները, որոնք արեւուն ոսկեփայլ ճառագայթներուն տակ, բոցավառ լուսաւորներու պէս կը պլպլան: Զգուշացէ՛ք սակայն, չըլլայ որ զպիւք այդ շողշողուն հատիկներուն եւ կամ ցնցէք վարդենին, եթէ յանդգնիք ցնցել զայն, այն ատեն այդ ցօղի մարգարտաշար կաթիլները իսկոյն վար գլորելով պիտի թաղուին հողին մէջ, ու պիտի կորսուին յաւէտ, և ա'լ չպիտի կրնաք դարդարել վարդի այդ թերթիկները նոյն լուսագեղ կաթիլներով:

Ո՛րքան հեշտալի է, ճմուռւան ցրտասաստոյց առաւօտ մը, տեսնել դաշտերը, ձորերը, լեռները, լիճները ու ծառերը սառնելով ու ձիւներով ծածկուած, գեղազարդուած: Ասդին կմախք կտրած ծառ մը, որուն մերկ ձիւղերուն վրայ զիգուած են բարդ բարդ ձիւներ. անդին լերկ դաշտ մը, բոլորովին մերկ գարնան թարմ ու փափուկ մարգերէն, ու զուրկ թռչուններու քաղցրահնչիւն դայլայիկներէն: Այս ամէնուն մէջ տեսէ՛ք սա լճակը, որուն երեսը ապակիի նման փայլուն սառոյցով մը պատուած է, ա'յնքան յստակ ու փայլուն՝ որ կրնաք տեսնել դէմքերնիդ անոր մէջ: Սակայն եթէ այդ սառոյցին երեսը կոտորուելու յանդգնութիւնը ունենաք, իսկոյն պիտի կորսնցնէ ան իր բնական փայլն ու գեղեցկութիւնը, և ա'լ չպիտի կրնաք առլ անոր իր նախկին գեղեցկութիւնը: Նմանապէս ան որ իր երիտասարդութեան ատեն կը կորսնցնէ իր նկարագիրը, և կամ զայն կ'աղարտէ, ա'լ խիստ դժուար է, ա'լ անկարելի է, որ զայն գտնէ կամ ուղղութեան բերէ. և եթէ այդ կորուստը կամ ա-

զարտումը մոռնայ ալ, սակայն անոր թողած ազդեցութիւնը ու հետեւանքը գոնէ չի կըրնար ջնջել:

Ուրեմն ինչպէս որ մեզու զանազան գեղեցիկ ծաղիկներէ ընտրանք ժողովելով կը լինէ իր անուշահամ մեղրը, նմանապէս ամէն կեանքի ասպարէզը իջնող երկտասարդ իր նկարագիրը պարտ է կազմել, օժտել ամէնէն լաւ ու ընտիր ձիրքերով, յատկութիւններով. ու այսպէս անգամ մը ընտիր նկարագիր մը կազմելէ վերջ, պէտք է հսկէ ու անաղարտ պահէ զայն կեանքի բոլոր պայքարին մէջ, ու զարգացնէ դէպի բարին, ճշմարիտը ու վսեմը. այն նկարագիրը կ'ըսեմ, որ կը լուսաւորէ, կը բարձրացնէ մարդս բարոյապէս, ու կ'ընէ զայն մաքուր իր կեանքին մէջ, արդար՝ իր գործերուն մէջ, ներող՝ ամէնուն, գործովալից ու բարեսիրտ՝ նոյն իսկ իրմէ ստորիններուն հանդէպ, ու կը թոցնէ վերջապէս մարդս անմահութեան սահմաններուն մէջ, լուսափայլ երկինքը, Անհունին քով:

Կ. Յ. Յ. Ա.

ՍԱՐԳԻՍ ԶՆՈՐՀԱԼԻ

Բ.

Մեկնիչս, իր յառաջաբանին մէջ կը պարզէ իր հոգեխօսական վիճակը, թէ ինչպէս նուիրած է ինքզինքը Ս. Գրոց ուսումնասիրութեան, երբ ուրիշներ թանձր գունով կ'ստորդային և կ'վարէին աշխարհասէր կենցաղ մը: Ս. Գրոց ընթերցումներուն մէջ մասնաւորապէս իր սիրան ու միտքը գրաւած են Կաթողիկեայց թուղթերը. իր բառերը թէեւ գրաբար՝ բայց չա՛տ հասկնալի են. «Եւ յընթեռնուլն մտաւորաբար տեսութեամբ՝ անպայման ուրախութեամբ լցայ, և ի հեղտութենէս փոքր ինչ այլայլմէ լինիմ և առ ի խնդութենէ սրտիս ի վեր վազիմ»:

Շա՛տ պատշաճ և սրբազան գրչի վայե-

լուչ շեշտով մը կ'ըննադատէ իր անտարբեր ժամանակակիցներն ու կարգակիցները, որ ո՛չ միայն Ս. Գիրք չեն գիտեր, այլ նաեւ կ'իմքոծեն Ս. Գրոց գիտութեան պարագողներն ալ. գործը կ'ըննադատեն. գրուածին չեն նայիր, գրութեան ոճը կը փնտռեն. երբ համառօտը տեսնեն, երկայն և բազմաբանը կ'գովեն. իսկ երբ երկայն է գրուածը, կ'ըսեն թէ աւելի լաւ է հակիրճն ու զօրաւորը: Երբ պարզ և նոյն իսկ ձկնորսներու հասկընալի խօսքերով ու բառերով գրես, կ'ըսէ, նուրբը, մանուածոյն, բազմաբանդակը կամ ճախարակուած խօսքեր ու բառեր կ'փնտրեն. և կամ ասոր հակառակը՝ դիւրինը, գեղջուկը կ'գովեն: Այսպէս կամ այնպէս, ատոնց կարեւորութիւն չտար և նոյն ատեն չուզեր որ այսպիսի վայելչական գործ մը «գեղջուկ բանիւք» գրուի:

Մեկնիչս կը յայտարարէ թէ ինքը չէ՛ տեսած Կաթողիկեայց ո՛ր և է մեկնութիւն թէ՛ Հայոց մէջ և թէ՛ օտարներուն քով. եթէ այդպիսի օտարացոյց մը ունեցած ըլլայի, կ'ըսէ, ա՛յնչափ յանդուգն չէի որ անմտօրէն ուրիշներուն աշխատութիւնը «թշնամանէի հողեալ» խօսքերովս:

Սարգիս Շնորհալի անմիջապէս կ'ձեռնարկէ Յակոբոս Առաքեալի թուղթի մեկնութեան՝ փնտռելով այս ընդհանրական (= Կաթողիկեայ) գրուածին հեղինակը:

Թուղթիս հեղինակն է, կ'ըսէ, ո՛չ Յակոբոս Ալիեան, ո՛չ ալ Յակոբոս Զեփեթեան, այլ՝ Յակոբոս Տեառնեղբայր, Յիսուս Քրիստոսի եղբայրը, «ոչ որպէս առ ի Մարիամայ ծնեալ, այլ առ ի Յովսեփայ ծնեալ» (էջ 14):

Յակոբոս՝ իր մանուկ հասակէն արդարասէր, ԱՐԴԱՐ կոչուած է իր բազմափայլ առաքինութիւններուն համար: Բաղնիք չէ՛ մտած Յակոբոս, անուշաբոյր իւղ չէ՛ գործածած, շնչաւոր բան մը չէ՛ կերած, և շարունակ ծնրադիր աղօթքով անցուցած է իր ժամանակը. այս Յակոբոսն է որ Առաքեալները Եպիսկոպոս կարգեցին Երուսաղէմի Եկեղեցւոյն վրայ՝ արժանաւոր անձ մը ալդ պաշտօնին և իբր «ընտանի Տեառն մերջ»:

Այս Յակոբոսն է որ, կ'ըսէ, քրիստոնէա-

կան առաջին պատարագը մատոյց և աղօթք ըրաւ ժողովրդեան համար :

Այս Յակոբոսն է որ, կ'ըսէ, Պօղոս Առաքեալ կ'գովէ « Առաքեալներէն տեսայ միմայն եղբայր Տեառն Յակոբոսը » :

Այս Յակոբոսն է որ, կ'ըսէ, Առաքելոց ժողովքին մէջ եկեղեցական ծանրակշիռ խնդիր մը լուծեց. — Ս. Գրոց վկայութեամբ համոզեց թէ քրիստոնէութեան դարձող անհաւատները պէտք չէ՝ նեղել :

Կ'տեսնե՞ս Շնորհին ընտրութիւնը, կ'տեսնե՞ս մարդուն յառաջդիմութիւնն ու քաջութիւնը : Այս մարդը առաջնորդական պաշտօնի հասնելով հոգ կ'տանէր ամէնուն ալ հոգեւոր փրկութեան : Մօտ եղողները անձամբ խօսքով՝ կ'լուսաւորէր, իսկ հեռի եղողներուն՝ թուղթ կ'գրէր, որպէս զի հաստատուն ուղիղ հաւատքի մէջ, առաքելի գործերու մէջ և սուրբ սիրոյ մէջ :

Ինձ կ'թուր թէ, կ'ըսէ, այս Յակոբոսին թուղթը, Պօղոսի, Պետրոսի, Յովհաննէսի և Յուդայի թուղթերէն յառաջ գրուած է : Ուրովհետեւ, կ'ըսէ, Պետրոս Հոովմէն գրեց իր թուղթերը՝ չա՛տ ուշ : Պօղոս ալ Հրեայներն ու հեթանոսները լուսաւորելէ ետքը կ'սկսի գրել իր խրատական և զգուշացուցիչ թուղթերը : Յովհաննէս Պատմոսէ արձակուելէն և դարձեալ Եփեսոս գալէն, հրաշալի Տեսիլէն ու իր Աւետարանը գրելէն ետքը կ'գրէ Կաթողիկեայ թուղթերը : Իսկ ասոնցմէ յառաջ և իր քահանայութեան սկիզբը գրեց այս թուղթը : Եւ նոյն իսկ այնպէս կ'կարծեմ թէ իր ընկերներն ալ իրմէ սորվեցան իրենց աշակերտներուն՝ քրիստոնեաներուն՝ թուղթեր գրել հաստատելու համար զանոնք ճշմարիտ հաւատքի, արդար գործերու և սուրբ սիրոյ մէջ : Ասկից ալ յայտնի է որ այս է առաքելական թուղթերուն մայրը և սկիզբը (էջ 14-15) :

Յակոբոսի վրայ իր տեղեկութիւնը կ'լրացնէ անոր թուղթին մեկնութեան վերջը, ո՛ւր սրտաբուլիս և հոգեյոյզ ներքող մը կ'հիւսէ Տեառնեղբօր վրայ, որ ինքնին վկայաբանական քերթուած մըն է, ազգեցիկ, խորազգեցիկ, հաւատացեալի ամբիժ շունչով

մը կը նկարագրէ թէ ի՛նչպէս Արդար աշտարակէն վար նետեցին Զատիկի օրը և Հոովմէական Լէգէոններ պատեցին պաշարեցին Երուսաղէմը նոյն օր և պղծեցին տաճարը : Այս աւանդական պատմութիւնը ճարտարութեն ազուցուած է ներքողին մէջ, որուն կ'կցէ Դաւիթ Մարգարէի ալ ներքողը՝ ազգականութեան կ'սպէ ներշնչուելով (էջ 173-179) :

Մեկնիչս բաւական կ'ծանրանայ առաջին զխին առջին տողերուն վրայ, այնպէս որ « Յակովթոս՝ Աստուծոյ և Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ » նախադասութեան մէջ ծառայ բառին մէջ կ'տեսնէ՝ առաքելին և բոլոր առաքեալներուն մեծութիւնը :

Այս զխին մէջ չա՛տ կարեւոր է այն հայեացքը, որով կ'դիտէ վերնատան լեզուախօսութիւնը .

« Երկոսասան ազգացդ (ասե՛) որ ի սփիւռս ե֛ք՝ ողջոյն » .

Հրէից 12 ցեղերուն վրայ է խօսքը, որ Յակոբ Նահապետէն սերած 12 Նահապետներով 12 ցեղերու բաժնուեցան :

Ինչո՞ւ համար « ի սփիւռս հեթանոսաց » կ'ըսէ, կամ թէ ո՛ւսկից ցրուած էին անոնք : Յայտնի է որ Անտիոքի գերութենէն եկած էին. որովհետեւ Բաբելոնի գերութենէն դարձած էին և զեռ Հոովմայեցիներէն գերի չէին վարուած :

Այս ալ գործք Առաքելոցէն յայտնի է, որ կ'ըսէ թէ Պենտեկոստէին, Ս. Հոգւոյն իջած օրը, երբ այս ձայնը եղաւ, բազմունը եկաւ խոնեցաւ և զարմանալով կ'ըսէին. մենք իւրաքանչիւրը մեր լեզուովը, որուն մէջ ծնած ենք, Պարթեւք և Մարք և Եփմացիք ենք, զորս Ղուկաս կ'յիշէ, կ'հասկընանք խօսուածները :

Յայտնի է որ այս ազգերուն մէջ կեցած էին և սորված էին անոնց լեզուները. արդ՝ անոնց համար կ'ըսէ « ի սփիւռս » . այսինքն՝ (Պէնտեկոստէի օրը) հո՛ն ժողովուրդներէն շատեր տեսնելով սքանչելիքը և Պետրոսի խօսքերէն, վարդապետութենէն, լսելով Աստուծոյ մեծ մեծ գործերը, հաւատացին և երթալով իրենց ազգերուն մէջ քարոզեցին, աւետարանեցին շատերուն և համոզեցին զա-

նոնք Քրիստոսի հաւատքին:

Ահա ասոնց է որ կ'գրէր « Երկոսասան ազգացդ որ ի սփիւռս եմ ողջոյն »:

Ասի այն ողջոյնն է, զոր Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս տուաւ իր աշակերտներուն և ըսաւ, որ տուն որ մտնէք ըսէ՛ք: ողջոյն այս տանս. եթէ գտնուի հոն ողջունի զաւակ, ձեր ողջոյնը անոնց վրայ ըլլայ. ապա թէ ոչ ձեր ողջոյնը ձեզի վերադառնայ »:

Ասոր համար Առաքեալներո՛ւր որ երթային անձամբ կուտային ողջոյնը՝ երկնային խաղաղութիւն նուիրելով արժանաւորներուն: Ձիս հեռաւորներուն թուղթով կ'խըրկէին ողջոյն և այսպէս լեզուով խօսելէն քիչ օգտակար չէին ըլլար ողջոյնի թուղթերն ալ:

Ինչպէս որ մտքէ յառաջ եկած խօսքը լեզուով կը կապուի և օգին սիջոցով ունեցողին կը փոխանցուի, այսպէս ալ թուղթի վրայ միացած խօսքը՝ աչքի ներգործութեամբ միեւնոյն գործը կ'տեսնէ:

Առաքեալներ գիտնալով այս բանը, անխըտրաբար երբեմն լեզուով կուտային ողջոյնը, երբեմն ալ գրով: Միեւնոյն Աստուածային ողջոյնն է որ Պօղոս գիտնալով և անոր մէջ գտնուած օգուտին համը առնելով՝ իր բոլոր թուղթերուն սկիզբն ու վերջը այդ ողջոյնով կ'ամրապնդէր քրիստոնեաները: Վասն զի տիրապէս հասկցած էր շնորհը, որ ո՛չ թէ պարզ ձայն մըն է, այլ նոյն ինքն Աստուծոյ խօսքը (= Քրիստոսը), մարմնի մէջ միացած երկնաւոր խաղաղութիւնը, ի՛նչպէս որ խօսքը կ'միանայ թուղթի հետ, և այսպէս մարդուն ներսը, բուն վարքին մէջ մտնելով խաղաղութեան հակառակորդը, սատանայական խռովութիւնը բոլորովին կ'արտաքսէր:

(Յորդորակ)

Ուրեմն մենք ալ ինքզինքնիս արժանիքները այսպիսի ողջոյնի մը, եւ արժանի կ'ընենք երբ բարի գործերով Քրիստոսը մեր մէջ լինողներնք: Ո՛չ թէ առաքեալներու միջնորդութեամբ, այլ մեր ազատ յօժարութեամբ, որովհետեւ Ասոր տունն ենք. եթէ զգայութեամբ մաքրուինք ու զարդարուինք, եւ փստուածային ողջոյնի հակառակ չարժու-

մը, իբր անպիտան աղբ դուրս նետենք, ո՛ր միայն խօսքը (= Քրիստոս) մեր ներսը պիտի մտնէ, այլ նաեւ Հայրն ալ իր հետը ներս պիտի բերէ:

Ո՛վ որ զիս կ'սիրէ, ըսաւ, թո՛ղ իմ խօսքը պահէ, եւ Հայրս զանի պիտի սիրէ եւ անոր քով գանք եւ անոր քով բնակինք: Իսկ ով որ ճշմարտապէս կ'սիրէ Յիսուսը, չգործէր ի՛նչ որ կ'ատէ ճշմարիտ խօսքը, Քրիստոսը: Որովհետեւ ատելի՛ է Քրիստոսի համար բոլոր մեղքեր ու անկարգութիւններ. այսինքն՝ արծաթասիրութիւնը, ագահութիւնը, ատելութիւնը, ռիսակալութիւնը, անողորմութիւնը, քինախնդրութիւնը, յաչաղանքը, նախանձը, բամբասանքը, շնու-թիւնները, գողութիւնները, սպանութիւնները, որկորստութիւնները, արեւցութիւնները, եւ դեռ ասոնց նման բաներ, զորս կ'ատէ խաղաղութիւն տուող Յիսուսը:

Այսպիսի անկարգութեամբ ապրողներ թո՛ղ կտրեն իրենց յոյսը երկնաւոր խաղաղութեան վայելքէն եւ կամ թո՛ղ չսպասեն որ Քրիստոսի սիրոյն արժանի պիտի ըլլան. իսկ այն որ Քրիստոսի խաղաղութենէն եւ սէրէն կ'մերժուի, կ'զրկուի Աստուծմէ եւ կ'տարագրուի Աւետիքի ուխտէն:

Ի՛նչ մեծ տուգանք, ի՛նչ ծայրայեղ թրշուռութիւն, ի՛նչ անտանելի սուգ, որովհետեւ եթէ մարմնաւոր սիրելիներէն մեծ վնաս մըն է. հապա Աստուծոյ երեսէն իյնալ, յաւիտենական կեանքէ զրկուիլ, ո՛րչափ բիւրապատիկ մեծ վնաս չէ: Եթէ բոլոր արարածներ այդպիսին բերան առնէին եւ աղի աղի ձայնով մշտնջենապէս ողբային, պիտի չկրնային արժանաւոր ողբերուն մէկ փոքրիկ մասն ալ լրացնել:

Ուրեմն, սիրելի՛ք, այս բաները գիտնալով սարսափինք, եւ սթափինք մեր մոլորութիւններէն: Մեր վրայ նայինք թէ ի՛նչ բանի արժանի եղանք, եւ ի՛նչպիսի անզուրկի մէջ մենք զմեզ կ'գլորենք:

Որովհետեւ Քրիստոսի բնակութեան տունն եւ Աստուծոյ հոգւոյն տաճար եղանք եւ հիմայ հակառակ բաներով լեցուինք: Երկնաւոր խաղաղութեան կոչուեցանք եւ մեղքի

պատերազմը Վրնդունինք մեր ներսը, ո՞ր դժոխք (զեհեան) մեզ պիտի չընդունի:

Կ'աղաչեմ, հաւատքի մէջ ի'նչպէս որ ենք այնպէս չմանք, այլ՝ Աստուծոյ որդեգրութեան մէջ ի'նչպէս որ էինք, այնպէս ըլլանք:

Արդ ի'նչ ներուժն և թողութիւն պիտի ունենանք կամ ի'նչ պատասխան պիտի տանք եւ կամ ո՞ր մթնոթիւն մեզ պիտի չծածկէ: Վասն զի եթէ անոնք՝ որ կռապաշտութենէ կամ հին օրէնքի դատապարտութենէ հաղիւ ազատուած՝ թէ՛ աստուածային ողջունի արժանացան, թէ՛ երկնաւոր խաղաղութեան, մենք ի'նչ պիտի ըլլանք. մենք որ այսքան երկնաւոր չնորհներ վայելած ենք, աստուածային պարգեւներուն համը առած ենք, մեր մօրը արգանդէն Անոր ինկած ենք, զԱյն կանչած ենք, եւ մեր պղտիկ հասակէն աստուածային այգին հրաւիրուած ենք, օրուան տաքն ու տօթը քաջած ենք եւ հիմայ ետքիններէն աւելի ուշացած եւ ապաժամա՞ն պիտի ըլլանք:

Ձէ՛, տրեղիք, չէ՛, կը խնդրեմ, այդպէս անմիտ չըլլանք, այլ հին ծուլութիւնը մէկզի թողունք եւ մեր սիրտերը նորոգենք Բրիստոնի նորոգածին պէս: Մեր գործած մեղքերը խոստովանելով ապաշխարենք եւ դալիքներէն ալ զգուշանանք, որպէս զի փոխածին նորէն չղառնանք: Այլ մեղքին տիղմը արցունքով լուանք. մաքրուինք եւ ձերմկանք, ձերմա՛կ՝ ձիւնէն աւելի, մաքուր՝ բուրդէն աւելի, եւ այս կերպով Աստուծոյ մարդասիրութիւնը մեզի դարձնենք, որպէս զի արժանի ըլլանք խոստացուած բարիքներու «չնորհօք եւ մարդասիրութեամբ Տեառն մերոյ եւ Փրկչին մերոյ Յիսուսի Բրիստոսի. որով եւ ընդ որում Հօր՝ միանգամայն եւ Հոգւոյն՝ Սրբոյ փառք եւ իշխանութիւն եւ պատիւ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. Ամէն» (էջ 17-19):

ԱՐԱԳԷՆ ՎԱՐԴ

Ա. յօդուածին մէջ, էջ 659, տող 9-10, «թէ՛ բնական և թէ՛ դաստիարակութեան արգասիքը», պէտք է ըլլայ «թէ՛ բնական ձիրք և թէ՛ դաստիարակութեան արգասիքը»:

«Բիւրակն» ի այս քիւով կրսկսիմք հրասարակել Եանեկան պատմութիւնը Ռոսթոյի Աւես. եկեղեցիին կազմութեան:

Աւելորդ է ըսել քե՛՛ ո՛ր աստիճան կարելու գործ մըն է ֆաղափ մը եկեղեցիին պատմութիւնը, երբ անիկա կը ներկայացուի իր իրական ու մանրամասն ներդրութիւններով, ինչպէս ներկայ պատմութիւնը:

Փափաքեի եր ու, ուրիշներ ալ նոյն գործը կատարեին ուրիշ ֆաղափներու վրայ, երեւան բերելով Աւես. եկեղեցիներու՝ զանազան ֆաղափներու մէջ կազմութեան անջատ պատմութիւններ, որոնց ամբողջութիւնը այժի ծանայէ կազմելու Աւես. եկեղեցիին կազմութեան ընդհանուր պատմութիւնը, Թուրքիոյ մէջ:

ՌՈՏՈՍԹՈՅԻ ԵԿԵՂԵՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

1852-1902

Ա.

ՆԱԽԱԾԱԻՂ ՔԱՅԼԵՐ

Ամերիկան Պօրտ Ընկերութեան Վեր. Միսիոնարներ ու Հայ Աւետ. օգնականներ երբեմն քաղաքս կուգային այցելութեան, Աւետարանի քարոզչութեան ու Ս. Գրոց տարածման համար, որով քանի մը հոգիներ լուսաւորուելով, չարունակ մէկտեղ կուգային աղօթելու և Ս. Գրոց ընթերցման համար:

1851 Յոյ. 16ին Վեր. Պ. Տ. Մկրտիչ Բիբէջեան, Արեւելեան Որբանոցի հիմնադիր Տնօրէն Վեր. Գրիգոր Պաղտասարեանի հօր. Պր. Պաղտասարի հետ քաղաքս կուգայ Կ. Պօլսէն, Աւետարանը քարոզելու: Ամիս մը ետքը դեկ. 21ի կիրակի օրը, չուկային ծայրը վարձուած տան մը մէջ առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս կը բացուի Աւետարանականաց Ժողովարանը և նոյն օրուան առաջին պաշտամունքին ներկայ կ'ըլլան 13 հոգի. Կիրակնօրեայ այս պաշտամունքը իբր ամիս մը այսպէս շարունակուելէ յետոյ, ա-

նոնք երբ կը տեսնան թէ չնորհիւ Վեհ. կայսեր, իրենց հոգեւոր ու կրօնական պաշտամունքը անարգել յառաջ կը տանին, կիրակնօրեայ պաշտամունքէն զատ 1852 յունվար 26էն սկսեալ Բջ. առաւօտները արեւուն ծագման ատեն Ս. Հոգւոյն հեղման համար աղօթքի ժողով մըն ալ կ'սկսին որ երկար տարիներ շարունակուելով, Վեր. Յովհ. Ա. Ստեփանեանի հովուութեան ատեն կը դադրի:

Այս տողերը գրողը ծնած ատեն (1852) քաղաքիս՝ Ռոստոթոյի մէջ դեռ եկեղեցի կազմուած չէր. բայց Վեր. Մ. Քիրէճչեան, զայն կը մկրտէ փետր. 2ին, որով Ռոստոթոյի մէջ Հայ-Աւետարանական դաւանութեամբ առաջին մկրտեալ երախան կ'ըլլայ: Սակայն մայրը, որ քաղաքիս Հայ քահաներուն ամէնէն ազդեցիկ և Ս. Թագաւոր եկեղեցւոյ աւագ քահանային աղջիկն էր, և որ դեռ Աւետարանով լուսաւորուած չէր, առանց միւսոնի եղած մկրտութեան մը վաւերականութեանը չի համոզուելով, երախան գաղտնաբար Ս. Թագաւոր եկեղեցին ղրկելով հոն մկրտել կուտայ, որով նախ Աւետ. երէցի մը, ապա Լուսաւորչ. քահանայի մը ձեռքով մկրտուած կ'ըլլայ:

Պր. Հ. Պաղտասար իբր 4 ամիս Վեր. Մ. Քիրէճչեանի գործակցելէ ու քաջալերելէ եւ մարդիկը Ս. Գրոց մէջ հրահանգելէ ետքը, 1852 մարտին կը վերադառնայ Տփղիս:

Բ.

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԱՉՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկան Պորտի միսիոնարներէն Վեր. Մր. Էվէրէթ, 1852 սեպտ. 18ին Պոլսէն յատկապէս քաղաքս կուգայ, Հայ Աւետարանական եկեղեցի կազմելու դիտաւորութեամբ: Վեր. Մր. Էվէրէթ և Վեր. Մ. Քիրէճչեան, քրիստոնեայ ճանչցուած հաւատացեալները քննելով եւ եկեղեցիի կազմութեան արգելք մը չտեսնելով, սեպտ. 17րդ ուրբաթ օրը, ծովապահուսթեան և աղօթքի օր կ'որոշեն, և եկեղեցիի անդամութեան յարմար սեպուած անդամներով, առաւօտուն աղօթքի ժողով

մը կ'ըլլայ: Կէս օրէն ժամ մը ետքը, Վեր. Մր. Էվէրէթի ձեռքով, Ռոստոթոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցին կը կազմուի 7 անդամներով, որոնք են.

1. Վեր. Պ. Տ. Մկրտիչ Քիրէճչեան
2. Երէցիկն Տիկ. Սրմաւենի »
3. Պր. Հ. Գէորգ Գուգուքչապեան
4. Պր. (յետոյ Վեր.) Մովսէս Տ: Մկրտիչեան
5. Հաճի Յովհաննէս Արապեան
6. Պր. (յետոյ Վեր.) Յովհաննէս Տ. Ստեփանեան
7. Պր. Գրիգոր Մալկարալըեան:

Ասոնցմէ հիմա դեռ կ'ապրին Հ. Գէորգ աղա Գուգուքչապեան՝ ծերունազարդ արեւորը քաղաքիս մէջ, և Տիկ. Սրմաւենի ծերունազարդ այրին Կ. Պոլսոյ մէջ, և բաց ի Գրիգոր Մալկարալըեանէ, որ յետոյ անկրօնութեան ու անհաւատութեան մէջ մեռաւ, միւսները իրենց հաւատքին ու դաւանութեան մէջ անխախտ մնալով ննջած են:

Մր. Էվէրէթ, որ Ռոստոթոյի Հայ Աւետարանական նորակազմ եկեղեցիին եկեղեցական առաջին ժողովին միանգամայն նախագահն էր, քանախօսութեամբ մը ցցուց թէ որչափ ահաւոր պաշտօն մըն է Քրիստոսի անդամը ըլլալ, և թէ ինչ է անոր կոչումն ու ընտրութիւնը: Յետոյ Յայտարարութիւն Հայ. Աւետարանական Եկեղեցւոյ ըսուած տետրակին համառօտ դաւանութիւնը կը կարգայ, և բոլոր անդամներն ալ ընդունելով կ'ուխտադրեն թէ իրենք այսուհետեւ Քրիստոսի մարմնոյն անդամներն են և Քրիստոս է իրենց իրենց Գլուխը:

Նոյն օրը՝ առաջին անգամը ըլլալով Տէրունական սեղան մը կը կազմուի և Հաղորդութեան Խորհուրդը կը մատակարարուի Վեր. Մր. Էվէրէթի և Վեր. Մ. Քիրէճչեանի ձեռքով:

Երեկոյին դարձեալ մէկտեղ եկեղեցի գալով, Վեր. Երէցները կը ցուցնեն թէ որչափ հարկաւոր է եկեղեցիին՝ կարգ ու կանոններ ունենալ, իրենց գործերը կարգադրելու, կառավարելու և բարեկարգ, մաքուր ու անարատ մնալու համար: Այս առթիւ կը կար-

դացուի Պոլսոյ Հայ Աւետ. եկեղեցիին կանոնները և իւրաքանչիւր յօդուածի համար զատ զատ քուէ տալով կ'ընդունին ու կ'որդեգրուին իրրեւ կանոնագրութիւն Ռոտոսթոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցիին:

Ահա այսպէս Ռոտոսթոյի Հայ Աւետ. եկեղեցին 1852 սեպտ. 17ին կազմուելով, բոլոր անդամները իրրեւ մէկ հօր որդիք, իւրարու վրայ համակրանք, գուրգուրանք ու սէր ունենալով, իրենց քրիստոնէական կոչման ու ընտրութեան մէջ կ'սկսին յատաժ երթալ, իւրաքանչիւրը իր կարողութեան չափով Տէրովը այգւոյն մէջ գործելով. և Տէրը կը քաջալերէր կը զօրացնէր զանոնք, նորեր աւելցնելով իրենց թիւին վրայ:

Այն ատեններն էր նաեւ որ Պոլսոյ ընդհանուր Ազգապետ Վսեմ. Ստեփան էֆէնտիի դիմումներուն վրայ, երջանկայիշատակ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ կայսրը կը բարեհաճի Ռոտոսթոյի Բողոքական ժողովուրդի գոյութիւնը հաստատող կայսերական հրովարտակ մը չնորհել, և ապա 1853 փետր. 6ին Մեծ Եպարգոս Մուսթաֆա Բէյիտ փաշա յատուկ եպարգոսական հրամանագրով մը կը հրամայէ որ կայսերական բարեհաճ իրատէին համաձայն, Բողոքական դաւանութեան յարողներուն կալուածներու և ուրիշ արքունի տուրքերը զատ տետրակ կազմեն, նաեւ իրենց կողմանէ ընտրեալ Ազգապետի մը միջոցով ներկայացնեն իրենց գործերը կառավարութեան: Այս եպարգոսական հրամանագրին համեմատ, Բողոքականներուն արձանագրութիւնը և արքունի տուրքերը զատ կ'արձանագրուին, և առաջին ազգապետը ընտրուեցաւ Հ. Գէորգ աղա Գուզուքէպապեան որ ուրիշ հասարակութեանց կրօնական պետերուն հաւասար արտօնութեամբ, կառավարական ժողովներուն մէջ ալ աթոռ ունեցաւ:

Գ.

ԵՐԻՅԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ԲԵՐ. Մ. ՔԻՐԷՃՁԵԱՆԻ

Վեր. Մ. Քիրէճչեան նախապէս Տրապիզոնի Աւետ. եկեղեցիին մէջ պաշտօնավարած և երէց ձեռնադրուած էր, բայց Ռոտոսթոյի

եկեղեցիին վրայ Հովիւ հաստատուելու համար Կ. Պոլսէն 1853 մարտ 8ին քաղաքս եկան Վեր. Տօքթ. Տուայթ, Վեր. Մր. Պէնճամին միսիոնարները, նաեւ Պոլսոյ երեք միացեալ եկեղեցիներուն կողմանէ Վեր. Սիմոն Իւթիւճեան և Նուիրակ Պ. Ջէնոր, որոնց վրայ Ռոտոսթոյի եկեղեցին ալ իր կողմէ Նուիրակ կը խնդրէ Պ. Մովսէս Տ. Մըկերտիչեանը, շուրջ ժողով կազմելով եւ ատենական գործողութիւնները կատարելէ ետքը, յետ խորհրդակցութեան կ'որոշեն Վեր. Քիրէճչեանի երիցակարգութիւնը որ Նոյն գիշեր կը կատարուի հետեւեալ կարգով ի ներկայութեան 25 հոգիներու:

1. Երգ մը երգուելէ յետոյ Վեր. Մր. Պէնճամին Ա. Տիմ. Գ. գլուխը կը կարդայ:

2. Վեր. Տր. Տուայթ աղօթք մը ընելէ ետքը Ա. Տիմ. Գ. 1ին վրայ քարոզելով կը ցուցնէ թէ ինչ ըսել է եպիսկոպոս, ինչ է անոր պաշտօնը և ինչու համար ազէկ զործ է:

3. Վեր. Իւթիւճեան երիցակարգութեան աղօթքը ընելով, Հովուին ու ժողովուրդին փոխադարձ պարտականութեան վրայ կը խօսի ազգուապէս:

4. Վերջին երգ մը երգուելով Վեր. Քիրէճչեան առաքելական օրհնութիւնը տալով հոգեւոր պաշտօնը կը վերջանայ 2 ժամ տեւելէ ետքը:

(Շարունակելի)

«Նարեկ»ի աւխարհաբար քարգմանութենէն, զոր կը կատարէ Քասիմ «Մանգու-մէ»ի մէջ, կը հրատարակենք հետեւեալ գեղեցիկ գլուխը, գաղափար մը տալու համար Գրիգոր Նարեկացիի հոգեւունջ տղերով վսեմացուցած այդ գողտրիկ գիրին վրայ:

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԽՕՍԻ

Մտի խորեւէն խօսք առ Աստուած

Ա. Եւ որովհետեւ գոյութենէ զուրկ հա-

մարտուող այս փոքրիկ (*) երկրայիններէն դէպի մեծագոյն տեսակը պիտի բարձրացնեմ խօսքիս ընթացքը, պարզեմ ուրեմն անաչառ Ահաւորիք իրաւունքներուն տեսարանը, ապացուցանելու համար թէ, այս երկրաւորներ եթէ նախածանօթ նահապետներուն պէս Աստուծոյ մօտ, կամ մարգարէներուն պէս մաքուր, կամ առաքեալներուն պէս անբիծ, եւ կամ մարտիրոսներուն պէս ընտելագոյն ըլլան իսկ, անոնցմէ (հոգւոյ) փրկութիւն յուսալ բոլորովին անօգուտ է. եթէ դուն անըսպառ բարիքներովդ, անփոփոխ խնամքներովդ ու անպակաս ողորմութեամբդ չմարդասիրես ինձ:

Բ. Որովհետեւ եթէ նոյն իսկ Արքայամբն զաչեմ, ծարաւէն պապական մեծատունին առակը վարդապետելով, կաթիլ մը ջուր չի կրնար տալ ինձ, անոր համար որ ինքն ալ իրբեւ մահկանացու, ստիպուած է խոնարհիլ անհնարաւորին առջեւ: Իսկ եթէ Մովսէսին՝ անիկայ ալ տկարութեամբ ըզրածուած՝ չկրցաւ փրկել մարդը, որ անհրաժեշտ պէտքը գոհացնելու համար, չաբաթօրը փայտի կրկուտ կը ժողվէր: Իսկ եթէ Ահարոնին՝ ինքն ալ մաղթողի մը կարօտ եղաւ, իսկ եթէ Դաւիթին՝ անիկա ալ իր առաւելագոյն բարիքներով մէկտեղ մեղադրանքէ զերծ չլինաց: Իսկ եթէ Նոյին: Յօրին ու Դանիէլին՝ արդէն եզեկիւր մարգարէն յաւանէ յանուանէ յիշատակելով զանոնք, կարեւոր մեկնութիւնը տուաւ, երբ Աստուծոյ ներշնչմամբ կը գոչէր. « Կենդանի եմ ես, կ'ըսէ Տէրը, որ անոնք իրենց ազդիկներն ու տղաքներն իսկ չպիտի կրնան փրկել վերահաս բարկութենէն, բայց միակ իրենք պիտի ազատին »: Իսկ եթէ Հաւատոյ Վէմ ըսուած Պետրոսին դիմեմ, անիկա ալ ըսէ խնամքներէդ զրկուելուն պէս, կիրքերու իշխանութեան ենթարկուեցաւ: Զանց կ'ընեմ յիշատակել մարդկային տեսակ տեսակ պէտքերու առջեւ խոնարհողներու ստուար

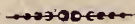
բազմութիւն մը թէեւ յաւէտ երջանկացած ըլլան անոնք: Ասոնց կարգէն է Յովաս անուն մարգարէ մը, որուն՝ աստուածային սպասարկութեան մէջ գործած մարդկօրէն գայթակղութիւնը շատերուն անհասկանալի կը մնայ, թէեւ զաւազան մեկնութիւններով ալ կը ձեւափոխուի:

Եւ որովհետեւ (մեղքէ) փրկելու խնդրոյն մէջ մարդիկներու կարողութեան սահմանը չափուեցաւ, ու ապացուցուեցաւ որ անոնք ալ Բարերարէդ ողորմութիւն, Ամենակալէդ զօրութիւն, Պաշտպանողէդ հրաւէր, Հնարագէտէդ քաւութիւն, Ազատչէդ շնորհ, Անախտականէդ բժշկութիւն, Անմահէդ վերականգնողութիւն, և Նորոգողէդ լուսաւորութիւն գտան. ես ալ այսուհետեւ գիտնալով կարողութեան անտիճանը հողեղէն արարածներուն, որոնք իրենց օրինակներով միտիթարութիւն կը ներշնչեն վհատ յուսահատներուն, քեզ կը դիմեմ, ո՛վ կենդանի Աստուծոյ որդին Յիսուս, որ ամէն առթիւ օրհնուած ես: Մանաւանդ երջանիկ իմաստունի մը, այս մաղթանքներուն համանշման առակն ալ վերը գրուած խօսքը կ'արգարացնէ՝ (մեղքէ փրկուելու համար) « փոխանակ մարդիկներու ձեռք ինչալու, Աստուծոյ ձեռքն ինչալու նախընտրելի է, որովհետեւ անոր ողորմութիւնն ալ մեծութեանը չափովն է »: Եւ այս հատուած կը յիշեցնէ դէպքը Դաւիթին, որ Աստուծոյ առաջարկած երեք հարուածներէն — Գրիստոսի շնորհիւ կենդանի մնալու հաւատքով — յօժարակամ նախընտրեց մահը, փոխանակ միւս երկու փոքրագոյն պատուհաններուն, որոնք կը տանջեն ու չեն ողորմիր: Բայց իմ կորսուած անձիս փրկութեան համար առաջ ընդած օրինակներս բնաւ ազդեցութիւն մը չունին, որովհետեւ այս ողբերգութեան գրքիս մէջ չէ թէ (մեղքէ) փրկուածները կը նուաստացնեմ — որոնց բացակայութեան կարելի չէ Տիրոջ մօտենալ — այլ Փրկողին անունը կը փառարորեմ, ու Անոր շնորհն ամէնուն կը բարեհաչակեմ, և այս խօսքերով կը խոստովանիմ անոնց վարքերուն բարձրութիւնը,

(*) Նաբեկացիս ասկէ առջի գլուխին մէջ, լուեռու, մանրեցներու եւ միջասներու վրայ նաւած է:

յաւէտ ողորմութեանդ զեղին կարօտ ըլլալու պայմանով :

Ահա Դու որ կեանք, փրկութիւն, բը-
ժըշկութիւն, անմահութիւն, երանութիւն,
լուսաւորութիւն ես, Դո՛ւն թեթեւցուր մե-
ղացս ծանր բեռներն, որ իմ շարունակական
ողբերէս ու ձանձրանուցիչ թախանձանքնե-
րէս ազատիս. Դու որ մարդիկներու փըր-
կութենէն տարբեր բանով չես անանիր, և
յաւէտ օրհնուած ես, Ամէն :

ՔՆՆԱԳԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

ՁՈՒՐ ԳԱՆԳԱՏ

ԻՆՁՈՒ ԿԸ ԿԾՈՒԸՆԱՆ

Որոնց որ կը պատահի, ո-
րովիեցեւ եւ ոչ մեկ ան-
հասի կ'ուղղմ :

Դիտած եմ, ու օրը օրին կ'ամրանայ
համոզումը իմ մէջս թէ գրականական որ և
է հրատարակութիւններու ատեն զանոնք
հասկնալ ու անկեղծօրէն տրամաբանել հազ-
ուագիւտ բան մը եղած է : Ու իրա՞ւ խօսք
հասկնալը այնքան դժուար գործ մըն է մեր
մէջ :

Ձեմ զարմացած ու չպիտի այ զարմանամ
սակայն որ մեր ժողովուրդին կողմէ շատ
հեղձամենառչիչ աշխարհութիւններուն եւ
գանգատներու էն սոսկալիին հանդիպած է
միամիտ խօսքի մը կամ աւելի ճիշդը պարզ
ու անկեղծ քննադատութեան մը ստորագը-
րողը :

Կ'ուզին, կը փըրին ու հրապարակ կը
նետուին ճշմարտութեան ու կրօնի անու-
նով, պաշտպանողական անձահ ու ոչ-ան-
կեղծ դերեր ստանձնած, ըսելու համար բա-
նեք որոնց անկեղծութիւնը միշտ կասկածելի
կը գտնեմ ես :

Կրթական ու բարեսիրական հաստա-
տութիւններ, պաշտօնեաներ, աշխարհիկ
կամ կղերական, ու վերջապէս անոնք որ

հասարակական դիրքի ու արհեստի տէր են
մեր ժողովուրդին մէջ, յաւիտենական յան-
կերգի մը պէս մէկ բառ գիտեն, թի մը ցեխի
պէս նետուած ամէն անոնց երեսին, որոնք
անկեղծութիւնը ունեցած են տգեղութեան
մը քողքը վերցնելու կամ ճշմարտութիւն մը
զրուցելու, ու եղած քննադատութիւննե-
րուն և երեւան հանուած զեղծումներուն
հանդէպ անոնք տգեղ ձեւեր ունին յաղթա-
հարելու, — « Սուտ կը խօսի կոր, կը նա-
խանձի, ապերախտ մըն է » :

Ու երկար ատեն, տարիներ անցնելէ
վերջն իսկ կը շարունակուի, չի դադրիր ա-
նոնց վիվլուկը, կը խօսին կը փաստաբա-
նեն, համոզելու ձեւեր փոխ կ'առնեն, հոե-
տորական մէթոններուն կը դիմեն, հաւա-
ցնելու համար թէ դպրոցը որ կը վարեն
իրենք, դասերը որոնց աւանդողներն են,
թեմը որին հովուութիւնը իրենց վստահ-
ուած է, եկեղեցին որին քարոզիչներն են,
գրականութիւնը զոր կը մշակեն ու վերջա-
պէս լրագիրը որին շահագործողներն են ի-
րենք, միշտ իրենք սակայն պէտք է մնան
առանձնաշնորհուած այն անմատչելի դասը
եզրկատական քուրմերուն որոնց դաստիարա-
կական, գիտական ու կրօնական հմտութիւնը
ոչ ոք իրաւունք ունէր կասկածի ու քննա-
դատութեան անողոք հարուածներուն են-
թարկելու : Աս չէ՞ սակայն անոնց ըսել ուզածը

Բայց պէտք էր նկատել առաջ որ թէպէտ
և քննադատութիւն ըսուածը չունեցանք
դեռ մեր մէջ, ու այդ ճիւղին մշակութեան
համար պատրաստուած ոչ մէկ միտք գըտ-
նուեցաւ մեր գրականութեան մէջ որ անձ-
նական զձուծ հաշիւներէ հեռու մնար, սա-
կայն ոչ մէկ պարագայի մէջ ասիկա ապա-
ցուցութեան ու միանգամայն ինքնապաշտ-
պանութեան միջոց մը կրնայ ըլլար պարտը-
կելու համար թերացումներու եւ տգեղ ա-
րարուածներու ահագին ձեւքը, որ այնքան
հազուադէպօրէն մատնանիչելու փորձը ը-
րած են ու կ'ընեն ալ :

Իրար անցնելու ի՞նչ պէտք, երբ իրա-
պէս յանցաւոր են անոնք իրենց ստանձնած
դերին մէջ :

ինչո՞ւ նողկանք կ'ազդեն ուրիշներուն՝ նախատալից ու անհամ խօսքերով, քանի որ կրնային օր առաջ խոհեմ ըլլալ, ու բաց աչքերով տեսնել ինչ որ կը ցուցուի իրենց։ Յամառութեան ու եսագովական այս ոչ պատուարեր ձեւերը ուսկի՞ց ուսան անոնք։ Հապա կ'սպասէին որ տղաներու պէս իրենց պուպուշ մագին, աղուոր տունին, իրենց հաւնել կարծած ամէն արարքին խօսքերը ընէին շարունակ։

Ասիկա չա՞րձագանգուի որ կամ օտար վարժարաններէն, այսպէս չե՞ն պահանջեր կտոր մը լեզու ու գիտութիւն սովորող մեր վարժապետները, մանաւանդ միջակները, միշտ անարժէքները, ու աս խլէզները ըլլան ձայն բարձրացնողները, մոլեռանդներու եւ չտեսներու աս դասակարգը ըլլայ իբր թէ անպատուութեամբ ու պարապ տեղը դատաւիտութեամբ, անոնց մէկ յօդուածին կամ գաղափարին համար։ Բա՛հ, ուսկից կը ծնին ասոնք։

Ու ամէն անգամ որ կը հանդիպիմ միջակութիւններու, վշտացող տղաներու կարծեցեալ գանգատներուն, գաւառական առածը միտքս կ'իյնայ, այնքան ինքնատիպ ու բարացուցական մէկ պատկերը մեր ժողովուրդին կեանքին։

— Եթէ սոխ չես կերած, ինչո՞ւ կը լծուընաս։

Ֆ. Ն.

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Պատուաւոր անձինք երբ կը վիճաբանին, նախ անոնցմէ մին միայն կը սխալի, իսկ վէճը քանի չարունակուի՝ երկուքն ալ առ հասարակ յանցաւոր կ'ըլլան։

Քիչ մը լուսաբանութիւն, քիչ մը տոկացում, և քիչ մը լուսթիւն, ու վէճը անմիջապէս կը մարի։

Առանց պատճառի նեղուիլ, պատճառով մը նեղուիլէն շատ լաւ է։

Յաւ զգալ, ցաւ կրելէն շատ կ'արժէ։

Հարիւր կանգուն քաջըջուքի մէջ, մէկ

մատնաչափ սէր չես կրնար գտնալ։

Կրակին վրայ ձէթ թափելովդ, անիկա մարած չես ըլլար։

Գոռում գոչումի տանն, բերանդ ջուր առ։ Վատ բնաւորութեան յաղթողը, բարիոն ծաղկին կ'արժանանայ։

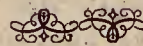
Հաւքաշը բաղդ, եւ պալքարը մարդը կ'որոշէ։

Աղօթող անձինք, ուրիշներու գութով կը խորհին։

Վէճ բնաւ չըլլար, երբ մարդս իր դրացին իր անձին պէս սիրէ։ Սէրը կայէնին սիրտը Հաբէլ կը շինէ։

Գաղափար

Հ. Յ. ՕՏԵԱՆ

ԿԵՆՑԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐՅԵՐ

ԵՐԵՔ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐԷՆ ՈՐԸ

Հասարակութիւն մը կրնանք երեք զըլխաւոր հատուածներու բաժնել, գաղափարի երեք տարբեր հոսանքները նկատի առնելով։

Առաջին հատուածին մէջ կ'իյնան ամէն անոնք՝ որոնք ծայրայեղօրէն հնամուլ, անհամեմատ կերպով աւելորդապաշտ են և ինքնամոռաց խանդով կառչած՝ մթլոտած ըսկըզուէններու, ծթած գաղափարներու և կանխակալ ըմբռնումներու, առանց անցընելու քննութեան ու տրամաբանութեան բովաքէն՝ իրենց ժառանգ թողուած աշխարհայեցողութիւնները։ Ասոնք միշտ կը ներբողեն հնութիւնը, կը պաշտեն հինք և միշտ նուիրական պարտք կը համարին պարտաւել ու դատապարտել նորը։ Այս հատուածը կ'ուզէ որ բոլոր մարդիկ բնաւ դուրս չելլեն կրօնական, մտաւորական, ընկերական ու տրտեսական հին ըմբռնումներու սահմանէն՝ զօր իրենց նախնիք բարեսրտօրէն դժած են իրենց համար։ Այս խումբը սրբապղծութիւն կը համարի երբ մէկը հինին վրայ կարեւոր ու փափուկ յապաւումներ և կամ յաւելումներ կը յանձնարարէ։

Երկրորդ հատուածը կը կազմեն ամէն անոնք որոնք մտաւորական կեանքին մէջ նորին տիրողսով հպարտացած՝ առաքինութիւն կը համարին անգոյնել հինք իբր բոլորովին մշտաբեր ու անօգուտ բան մը : Ասոնց ամէնէն սիրած իտէալն է թօթափել հինքին փոշին միանգամ ընդ միշտ եւ նորին հետեւիլ : Ասոնք են որ կ'անտեսեն հինքին ընտիր եւ ոչարհամարհելի կողմերը ու կ'ուրանան բացարձակապէս անոր կարգ մը անգնահատելի ժառանգութիւնները : Ասոնք են որ երբեմն անխոհմարար անմարսելի կերակուրներ կը հրամցեն ռամկին մտաւոր զարգացման համար, որուն ստամոքսը արդէն դժուարամարսութենէ կը տառապի : Այս հատուածէն է որ ընդհանրապէս կը բխի ամէնէն յախուռն ու ցնորական յղացումը որ գէթէ միշտ արգահատանքով կ'ընդունուի ողջամիտներու կողմէ : Պէտք է աւելցնել թէ ասոնք են որ ամէնէն աւելի նշաւակ կ'ըլլան հինքերու չարաչար դատափետումներուն : Ասոնք ընդհանրապէս իմաստակ, թերուս մակդիրներով կ'որակուին եւ որոնց մտաւոր կամ բարոյական հի-

ւանդութիւնը՝ թեթեւամտութիւնն ու գաղափարի անհաստատութիւնն է :

Երրորդ հատուածը ծայրայեղ ձգտումներէ չափազանց կ'զգուշանայ եւ խոհեմ ու չըջահայեաց վարքի մը կը հետեւի : Վերեւ յիշեալ իրարու հակառակ գաղափարներուն մէջ՝ գրեթէ հաշտարարի դերը ունի ասիկա : Չափաւորութիւնն ու իմաստուն ընտրողականութիւնն է իր նշանաբանը : Ասոնք կը յայտարարեն թէ մարդիկ ամէն դարու մէջ իրենց նախասիրած մենամուլութեան հետեւած բայց յետոյ չարաչար տուժած են իբր անխուսափելի հետեւանքը իրենց ծայրայեղութեան : Ասոնց խորին համոզումն է թէ մարդ կորովի դատողութեամբ եւ ուղիղ ընտրողութեամբ հինքէն կամ նուրէն անխտիր օգտուելու է, իրենց հիմնական սկզբունքը սա է թէ ծայրայեղութիւնը չարիքներ կը ծնի, իսկ չափաւորութիւնը բարօրութիւն եւ ճշմարիտ մտաւոր ու բարոյական առաջդիմութիւն :

Գ. ԶՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

«ԲԻԻՐԱԿՆ» Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՃՕՐՁ ԷԼԻԵԹ (44)

Թ Ո Մ Ո Վ Ա

Գ Ի Ր Բ Գ.

ՎԵՐՁԱԲԱՆ

1509 Մայիս 22ի իրիկունը, հինգ անձեր որոնց պատմութեան քիչ թէ չառ ծանօթ ենք, նստած էին վերնայարկի գեղեցիկ սենեակի մը մէջ որ պատշգամի մը վրայ կը բացուէր :

Սենեակին մէկ ծայրը կամարանցք մը կար, որ կ'առաջնորդէր անձուկ ներքնասենեակ մը, ուր փոքրիկ խորան մը կար նրբահիւս եւ սպիտակ քթանէ ծածկոցով մը ծածկուած : Խորանին վրայ Դոմինիկեան եղբօր մը բնական մեծութեամբ մէկ նկարը կը

նշմարուէր : Պատկերը պճնազարդուած էր տերեւներով եւ ծաղկեայ պսակներով, բայց յայտնի կ'երեւար թէ այդ ներքնասենեակին եւ խորանին զարդարանքը տակաւին աւարտած չէր, վասն զի տախտակամածին մէկ մասին վրայ սփռուած կը փնային փոքրիկ ճիւղեր ու գունազեղ ծաղիկներ անխնամ վիճակի մէջ, որոնց մէջտեղ նստած էր տասը տերեւ տարեկան նրբակազմ եւ կապոյտ աչուի աղջիկ մը, ան՝ ժամանակ ժամանակ ժամանակ աչքերուն վրայ ինկող իր երկար եւ թխազոյն մազերը մէկ կողմ կը նե-

տէր, կամ իր մօրը գործին կը նայէր որ նմանապէս ծաղիկներու գործով զբաղած էր, և ցոյց կուտար անոր թէ ինչպէս պէտք է ընել, վասնզի այդ մայրը ծաղիկներ հիւսելու և կամ ուրիշ ու է է գործի մէջ ճարտար չէր: Թեսսայի մատները տարիներու ընթացքին մէջ ճարտարագործ եղած չէին, միայն աւելի գիրցած էին: Ան շատ կամաց կը գործէր և շատ անգամ գլուխը կը դարձնէր նինայի կարծիքը ստանալու համար, ամենայն ակնածութեամբ, վասնզի Թեսսա երբեք դադրած չէր իր զաւկներուն խելացութեան վրայ հիանալէ:

Մոնա Պրիճիտա այս պահուն կը քնանար, քանի մը քայլ անդին՝ թիկնաթոռի մը վրայ, իր մազը՝ մթազոյն գլխանոցին տակ՝ ունէր այն քնքոյշ ոպիտակութիւնը, որ ճիւղի կամ ուրիշ բանի չի նմանիր, բայց պարզապէս տարիներու բեռան սիրուն ըսպիտակութիւնն է: Գլուխը խոնարհած էր կռոճքին վրայ, և ձեռքերը կը հանգչէին աթոռին թեւին վրայ: Ան ծաղիկներ չէր հիւսեր կամ ուրիշ գործ մը չէր ըներ. միայն, սովորականին պէս կը դիտէր իր առջեւ այսպէս զբաղողները, և սովորականին պէս քունը տարած էր:

Միւս երկու անձերը քիչ մը հեռուն նստած էին, պատշգամբն դուռին մօտ: Լիլոյ գետինը կը նստէր, իր ծունկերուն վրայ խոշոր հատոր մը բացած եւ ատեն ատեն ձեռքովը հարուած մը կուտար յամառ անձի մը, որ կուգար զինքը խանգարելու, մինչդեռ ինք կը ջանար Փեթրարքէն հատուած մը գոց սորվելու:

Ռոմոլա Լիլոյի գրեթէ ճիշդ դիմացն էր, բայց զանիկա չէր դիտեր: Ձեռքերը խաչաձեւ դրած էր իր գիրկը և տարտամ ակնարկը սեւեռած հեռաւոր լեռներուն վրայ: Իր չօրջը անցած դարձածին յայտնապէս անգիտակ էր: Եռանդուն և գործունեայ կեանքի մը նշանները դրոշմուած էին իր անձին վրայ: Հիանալիօրէն կաղապարուած այտերը քիչ մը փոխուած էին, իր ոսկեփայլ մազերը նոյնքան առատ չէին, բայց Ռոմոլայի դէմքին վրայ կը նշմարուէր

խորունկ խաղաղութիւն մը, որ իր դեռահասութեան ատեն երբեք չէր նշմարուած: Միայն մէկ անգամ կը ճաշակենք ամենադառն կրակիծները, և Ռոմոլա փանջցած էր զանոնք երբ տակաւին նորահաս էր:

Այս կերպով՝ մտազբաղ՝ չիմացաւ թէ Լիլոյ իր գիրքը թողած իրեն կը նայէր քիչ մը անհամբերութեամբ, որ կը նշանակէր թէ կը փափաքէր իրեն հետ խօսիլ, բայց բոլորովին վստահ չէր թէ Ռոմոլա ճիշդ հիմա տրամադրի՞ր էր խօսակցութեան սկսիլ: Սակայն յարատեւ, և սեւեռուն ակնարկները վերջապէս կ'ազդեն այն անձին որուն վրայ ուզողուած են անոնք:

Ռոմոլա իր աչքերը ասդին դարձուց հեռաւոր լեռներուն վրայէն եւ ակնարկը հանդիպեցաւ Լիլոյի անհամբեր, սեւ աչքերուն որոնց մէջ զուարթ ժպիտ մը կը խաղար:

Ի՞նչ կ'ուզես, Լիլոյ, ըսաւ Ռոմոլա, անոր մազերը ճակատին վրայէն անդին տանելով, Լիլոյ գեղադէմ պատանի մըն էր, բայց իր դիմագիծը՝ իր հօրը դիմագիծէն աւելի թանձր եւ նուազ կանոնաւոր կ'ըլլար հետզհետէ:

— Ռոմոլա մայրիկ, ապագային ես ի՞նչ պիտի ըլլամ, ըսաւ Լիլոյ, գոհ մնալով որ պատեհութիւն ունէր խօսակցութեան մը, որ զինքը գէթ առժամապէս ազատ պիտի թողուր իր դասէն:

— Ի՞նչ կ'ուզես ըլլալ, Լիլոյ: Կրնաս գիտնական մը ըլլալ: Գիտես որ հայրս գիտնական մըն էր, եւ ինծի շատ բան սորվեցուց: Ասոր համար է որ ես ալ քեզի կըրնամ սորվեցնել հիմա:

— Այո՛, ըսաւ Լիլոյ, ականքեւ վարանումով մը. բայց պատկերին մէջ ձեր և կոյր է ան: Շատ փառք վաստակած է:

— Ո՛չ շատ, Լիլոյ, աշխարհ միշտ բարեսիրութիւն ցոյց չտուաւ անոր, և հայրս տեսաւ իրմէ շատ աւելի անարժօն մարդիկ, որոնք զիրքերու հասան:

Եւ ապա իր սիրելի զաւակը խորհեցաւ թէ ուղիղ էր իր հայրը թողուլ և կրօնաւոր ըլլալ, և ատկէ վերջ, հայրս կոյր և միայնակ

ըլլալով անկարող եղաւ կատարել այն գործերը որով իր գիտութիւնը մարդոց աւելի օգտակարութիւն պիտի մատուցանէր, և այդ պարագային ինք ալ գերեզման երթալէ վերջն իսկ պիտի ապրէր իր գործերով:

— Այդ տեսակ կեանք մը գործիս չի գար, ըսաւ Լիւոյ, կ'ուզեմ անանկ բան մը ընել որ մեծ մարդ մը ըլլամ և խիստ երջանիկ միանգամայն, շատ մը հաճոյքներ վայելելով:

— Այդ բանը ղիւրին չէ, Լիւոյ: Մեր անձուկ հաճոյքներուն հետամուտ ըլլալը և անոնց համար աշխատիլը ողորմելի տեսակէն երջանկութիւն միայն կրնայ մատուցանել: Իրական եւ բարձրագոյն երջանկութիւնը այն ատեն միայն կրնանք ստանալ երբ լայն կերպով կը մտածենք, հեռու ամէն անձկամիտ խորհուրդներէ, և որչափ մեզի նոյնչափ ալ աշխարհի համար կը խորհինք ու կ'զգանք, եւ այս տեսակ երջանկութիւն մը յաճախ իր հետ այնքան վիշտ կը բերէ որ ատկէ կրնանք իմանալ թէ մեր ըրածը ճիշդ այն բանն է զոր մեր հոգին տեսած է իրը ազնիւ ու լաւ բան մը ու անոր բաղձացած: Այս երկրպագունդին վրայ այնքան սխալմունք և դժուարութիւն կայ, որ ոչ ոք կրնայ մեծ ըլլալ եթէ հաճոյքի և վարձքի վրայ խորհիլը գրեթէ բոլորովին մէկդի չթողուր: Հայրս ունէր իրական մեծութիւն, ան յօժարակամ ընտրեց աղքատ եւ աննշան վիճակը: Եւ ուստի, Լիւոյ, եթէ կ'ուզես ազնիւ ընթացք մը ունենալ և հետամուտ ըլլալ այն բարձրագոյն բաներուն զորս Աստուած յօժար է ամէն մարդու տալ, պէտք է սորվիս միշտ աչքիդ առջեւ ունենալ այդ նպատակը, և երբեք պէտք չէ որ մտածես թէ այդ ընթացքը ունենալուդ համար արդեօք ինչ պիտի պատահի քեզի: Եւ սա ալ յիշէ՛ թէ եթէ անազնիւ ընթացքի մը հետեւիս և կեանքիդ օրէնքը ընես քու հաճոյքդ փնտռել և խոյս տալ քեզի անհաճոյ բաներէն, չարիքը նորէն կրնայ հասնիլ քեզի, եւ այդ չարիքը որ կուգայ ցած և ա-

նազնիւ ընթացքի մը հետեւանքով յառաջ կը բերէ անանկ կսկիծ մը որ ամօքիչ բաւասան չունի, եւ որ մարդուն գոչել կուտայ «Երանի թէ ծնած չըլլայի»: Լիւոյ, քեզի բան մը պիտի ըսեմ: — «Ամուսինս կար որուն շատ մօտ էի, Այնպէս կը հաւատամ թէ երբ զինքը առաջին անգամ ճանչցայ, երբեք չէր խորհեր հոգեկան անգութ գործի մը վրայ՝ բայց որովհետեւ կը ջանար խոյս տալ այն ամէն քաներէն որոնք անհաճոյ էին իրեն, և որովհետեւ իր անձին ապահովութենէն զատ ուրիշ բանի հոգ չունէր, վերջապէս այն տեսակ անպատուարեք գործերը, զորս ցած եւ ստորին մարդիկը միայն կրնան գործել: Ուրացաւ իր հայրը, և զանիկա թշուառութեան մէջ թողուց, չարաչար գործածեց այն բոլոր վստահութիւնը որ իր վրայ դրուած էր, որպէս զի ապահով, հարուստ և բարգաւաճ վիճակ մը ունենայ: Այսու հանդերձ չարիքէն չկրցաւ ազատիլ: Թոմոյա նորէն կեցաւ, իր ձայնը կը դուռար, և Լիւոյ անոր երեսը կը նայէր սարսափախառն զարմանքով:

— Ուրիշ ատեն, Լիւոյ, ուրիշ ատեն կը պատմեմ քեզի:

ՎԵՐՋԱՑԱԻ

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

Թայմզ կը գրէ թէ Բանտէի միջադէպէն ետքը, Աֆղանիստանի վախճանեալ էմիրը սահմանազուխին վրայ հաստատած էր «Բուսիթու» լեզուն խօսող գաղթականներ, որոնք հակառակորդ կ'երեւային ռուսական ազդեցութեան: Եւթ գնդապետը որ 1893ին այցելեց այդ գաղթականութիւնները, կ'ընէ թէ ատոնք մեծապէս փոխեցին քաղաքական կացութիւնը աֆղան սահմանազուխին վրայ: Նոյն գաղթականութիւնները սիրալիբ ընդունելութիւն մը ըրին: Թերթ մը կ'ըսէ թէ այդ պատուարը նոյն թուականէն ի վեր անշուշտ հետզհետէ զօրացած է և զայն կաղմող Աֆ-

ղանները հաւանօրէն հիմա պատրաստ են լաւ ընդունելութիւն մը ընելու անգլիացի սպաներուն : Թերթը կը յարէ թէ Ռուսիոյ լրագիրներուն և արտաքին գործոց նախարարութեան տրուելիք ամէնէն լաւագոյն պատասխանն է, կարելի է, նորէն մէջտեղ հանել հին ծրագիրը, որուն համաձայն բրիտանական սպաներ բնակութեան իրաւունք ունենան Հէրաթի, Մէմէնա-Մազայի և այդ կարգի ուրիշ քաղաքներու մէջ. նաեւ արտօնութիւն ունենալ սահմանադրութիւն վրայ պետոյաներ կատարելու : Նոյն թերթը կը յայտարարէ թէ Աֆղանիստանի հիմակուան էմիրը կարելի է պիտի ընդունի այդ տեսակ առաջակութիւն մը, քանի որ հիմա Ռուսերը գործունէութիւն մը ցոյց կուտան, ինչ որ յաճախ կը նշակակէ թէ ո եւ է ձեռնարկ ընելու մտադիր են :

Պարսկաստանի հիւսիսային արեւելեան կողմը առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատելու պատրուակով, Ռուսիա նպատակ ունի աֆղան պաշտօնատարներու և պետերու հետ յարաբերութեան մտնել : Վաճառականութիւնը գրեթէ ոչինչ է այդ կողմերը :

* *

Աւստրիական պաշտօնական տեղեկութիւններու նայելով, Մոսկուայի մէջ ռուսեւճարնական Առեւտրական Ընկերութիւն մը պիտի կազմուի : Ներքին կանոնադիրը արդէն խմբագրուած է : Եռքոնամայի մետաքսի ամէնէն մեծ վաճառատուններէն մէկը և Ռուսիոյ ու օտար քանի մը կարեւոր վաճառատուններ մասնակից են : Ընկերութիւնը, ի մէջ այլոց, մտադիր է Սլոնիմի մէջ գործարան մը հաստատել՝ ձաքոնէն հոն տարուած խամ մետաքսը բանեցնելու : Ընկերութիւնը Ռուսիայէն ձաքոն պիտի արտածէ քարիւղ, լաքար, թէյ, արմտիք, յախճապակի և այլն : Բրտուի թէ ձաքոնի առեւտրական նախարարութիւնը որոշեր է ձաքոնական բերքերու և արտադրութեանց ցուցահանդէսներ կազմարեպել Մոսկուայի, Բեդերսպուրկի, Սանայի և ուրիշ քաղաքներու մէջ :

* *

Հոկտ. 30ին Գերմանիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, նկատողութեան առնուեցան մաքսային սակացոյցի ծրագրին վերաբերեալ կարգ մը խնդիրներ : Ընկերավարական կուսակցութիւնը առաջարկութիւն մը ներկայացուց՝ արտօնելու դաշնակցային Խորհուրդը, ջնջել մաքսը այն արտադրութեանց՝ զորս գերման սէնտիքաները օտարներուն կը վաճառեն՝ գերման մաքսատուններուն սահմաններէն աւելի բարձր գիներով : Այդ առաջարկութիւնը կարելի չեղաւ քուէի դնել : Արմատական տոքթ. Պարթ, առաջարկեց որ Երես. Ժողովին ատենապետը արտօնուի որոշել Ժողովին յառաջիկայ նիստին օրը, երբ ելմացոյցի ծրագիրը պատրաստ ըլլայ Ժողովին ներկայացուելու համար : Տոքթ. Պարթ ըսաւ թէ այդ առաջարկութեան նպատակն է որ Երեսփ. Ժողովը իր իսկ նախաձեռնութեամբ ետ կենայ մաքսային սակացոյցի ծրագրին վրայ վիճաբանութիւն կատարելէ, որ մինչեւ հիմա վերջնական արդիւնքի մը չէ յանգած : Երկար վիճաբանութենէ մը ետքը տոքթ. Պարթի առաջարկութիւնը մերժուեցաւ :

—

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պուլկար աւազակները. — Սելանիկի Ասրլագիրը կը գրէ. — «Աւազակներու խումբերը, շնորհիւ Վեհ. Սուլթանին կայս. զինուորներուն կողմէ եղած հալածումներուն ու ճնշումներուն հետեւանքով, սկսած են հետգնետէ ցրուիլ եւ սահմանագիծին միւս կողմը փախչիլ ու ապաստանիլ : Աւազակութիւնը այլ եւս վերջացած կրնայ նկատուիլ, քանի որ նոյն խումբարարներուն ասպատակութեան արարքները, այդ կերպով, ապարդիւն մնացին : Պուլկար գիւղացիները, որոնք աւազակներու սպանալիքին վրայ լեռները ելլելու ստիպուած էին, հրատարակուած կայս. ներումէն օգտուելով, իրենց գիւղերը կը վերադառնան եւ աւազակներուն կողմէ իրենց տրուած զէնքերն ալ

կայս. կառավարութեան պաշտօնեաներուն յանձնելով, իրենց հաւատարմութեան ու հնազանդութեան հաւաստիքը կուտան: Պուլկար հաւաաարիմ հպատակները պէտք եղածին պէս հասկնալով քովի թէի պետե-
րուն ստութիւնները ու խռովարարական նպատակները, եւ նկատելով որ ատոնք ի-
րենց անձնական շահը միայն կը մտածեն ու ժողովրդեան կարգ մը պարզամիտներէն հա-
ւաքուած զրամները իրենց հաճոյքին կը վառնեն, միանգամայն գնահատած ըլլալով թէ ո՛րքան մեծ հն յորդորները ու զթափա-
շնորհները կայս. կառավարութեան, որուն բարձր հովանաւորութեան տակ երջանիկ ու անդորր կ'ապրին, կը յուսանք թէ ասկէ վերը կարեւորութիւն պիտի չտան սպառ-
նալիքներուն այդ աւազակութեան քովի-
թէին, որ խայտառակ անձերէ բաղկացած է եւ որ աշխարհի ամէն կողմը նողկանքի ու պարսաւանքի ենթակայ կ'ըլլայ. նաեւ կար-
ճամիտներն ալ բնաւ չպիտի խաբուին անոր խռովարարական թելադրութիւններէն»:

Հանրակառքի մեքանիզմ. — Բ. Դրան առանձնաշնորհեալ նախագահներու գիւնին քարտուղարներէն իսմայիլ Զիւհտի էֆ. ա-
ռեւարական ու հանրօգուտ շինութեանց նա-
խաշնորհ խնդրեց, Գարթալէն մինչեւ եա-
քաճը երկու հանրակառքեր (օմնիպիւս) բանեցնելու՝ ապրիլի սկիզբէն մինչեւ սեպ-
տեմբեր եւ եթէ օգերը ներեն, մինչեւ հոկ-
տեմբերի վերջը: Երթ ու դարձի համար հինգ զրուշ պիտի առնուի եւ միայն երթի
կամ դարձի համար երեք զրուշ: Զուտ հա-
սոյթէն հարիւրին տասը Հիճազի երկաթու-
ղիին յանձնաժողովին պիտի յատկանայ նաեւ
եթէ յաջողութիւն գտնէ, հանրակառքերուն
թիւը ապագային պիտի աւելնայ:

Մովի օսակ խուզարկութիւն. — Զեռնհաս պաշտօնարանը նկատողութեան առնելով օսմ.
եզերքները ծովի ասակ խուզարկութիւն կա-
տարելու համար խնդրուած մենաշնորհը,
որոշեց թէ մենաշնորհ տալու հարկ չկայ,
այլ խուզարկութիւն կատարել ուղղորդներուն
կրնայ արտօնութիւն տրուիլ: Այդ պարա-

գային ալ ծովի ասակէ հանուելիք առարկա-
ներէն պատկանեալ պաշտօնարանին բաժինը
պիտի սահմանուի, եղած խուզարկութիւն-
ներուն հսկողութիւն պիտի ըլլայ և զեղ-
ծումներու առիթ պիտի չտրուի:

Օսմ. Համալսարանը. — Կրթական նա-
խարարութիւնը նկատելով որ օսմ. համալ-
սարանին հանքաբանութեան ու երկրաբա-
նութեան դասերը առանց նմոյշի կ'աւանդ-
ուին, ձեռնհաս պաշտօնարանէն արտօնու-
թիւն խնդրեց՝ գնելու Պալք Բազարի կողմը
Վասիլաքի էֆ. Եէնի տիւնեայի ունեցած
հանքային մէկ հաւաքածոն որ հազար հինգ
հարիւր կտորներէ կը բաղկանայ:

Հանգուցեալ վեր. Աւետիս Ասատուրեանի
համար յիշատակի պաշտամունք մը պիտի
կատարուի 3/16 նոյեմբերի կիրակի օրը,
ժամը 8 1/2ին (Ը. Թ.), Պայպը Հաւսի մա-
տուռին մէջ, ուր Բրոֆ. Յ. Ճէճիդեան,
Վեր. Յ. Գրիգորեան և ուրիշներ թուրքե-
րէն և հայերէն լեզուներով ուղերձներ պիտի
խօսին: Թէ մայրաքաղաքիս և թէ մօտա-
կանները գտնուողներէն զինքը ճանչցող և իր
յիշատակը յարգողները սիրով կը հրաւիրուին
ներկայ գտնուիլ այս հանդէսին:

Երուսաղէմէն հեռագիր մը ծանուց թէ,
Տ. Սահակ Սրբազան Սապան ընդունած է
կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ընտրելու-
թիւնը:

Լոյս տեսած է, Գրիգոր Մալխասի թարգ-
մանութեամբ, Ալեքսանդր Բօրի «Քննա-
դատութեան վրայ փորձ մը» գործը, մա-
քուր տպագրութեամբ գեղեցիկ հատոր մը,
որ կը ծախուի 1 ֆր. 25 փ:

Տեղ եւ Տեղեկ

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԽԻԻՃԵԱՆ

Տպագ. ՆՇԱՆ. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Պապը Ալի հասսէսի Լիզամ լրագրին դիմ քիւ 38

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Ը Ն Տ Ի Ր

Հ Ո Տ Ա Ի Է Տ

Խ Ն Ա Յ Ո Ղ Ա Կ Ա Ն

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը պատրաստ՝ և թէ օր ըստ օր անոլ թարմ և ազնուագոյն տեսակ թէյերով կրնայ այսօր անմրցելի աժանութեամբ հացում տալ նոյն իսկ էն խստապահանջ թէյի սիրահարներու: ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ հաստատութիւնը կը թղթակցի գաւառներու հետ եւ յանձնարարութիւններ կ'ը կատարուին ամենայն ճշգուծեամբ:

Աժան, ընտիր ու հոտաւէտ թէյ գործածողներու ջերմապէս կը յանձնարարենք անդամ մը այցելել Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը, Ճէլալ-Պէյ խանի կից թիւ 10, ուր պիտի գտնեն մեծաքանակ և փոքրաքանակ թէյի ճոխ մթերք մը:

Ա. Ժ. Ա. Ն

Ա. Ժ. Ա. Ն

Ա. Ժ. Ա. Ն

Հ Ա Յ Ո Ւ Հ Ե Ա Ց Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն

Ա Տ Ա. Բ Ա. Զ Ա. Կ

Վարժարանին նոր տարեշրջանը պիտի սկսի սեպտեմբեր 10ին (Ն. Տ.) Դշ.: Դիւլերօթիկներու տարեթուական է 12 օսմ. ոսկի, որուն կէսը պէտք է վճարել սեպտեմբերի սկիզբը և միւս կէսը յունվարի մէջ, Դաշնակի դաս առնողները Յ՝ իսկ երգեհոնի դաս առնողները 1½ ոսկի աւելի կը վճարեն:

Վարժարանին յայտագիրը փափաքող տուն ձրի կը ղրկուի: Բանակցութեանց համար գրել Տօքթ. Ս. Դաւլալճեանի, առնանապետ խնամակալութեան, Ատարազար:

Բ Ա Ր Զ Ր Ա Գ Ո Յ Ն Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն

Պ Ա. Բ. Տ. Ի. Զ. Ա. Կ

Վարժարանիս նոր տարեշրջանը կ'սկսի Սեպտ. 10 (Ն. Տ.) Դշ.: Տարեթուական է գիշերօթիկներուն համար 16 օսմ. ոսկի որուն կէսը վճարելի է Սեպտեմբերի սկիզբը, և միւս կէսը՝ Յունվարի մէջ:

Վարժարանիս Տնօրէնին օրդին, Մր. Ռ. Զէյմպլըս, Գանատայի մէկ նշանաւոր Հա-

մախարանին մէջ փայլուն ընթացք մը աւարտելէ և Ուսուցիչ Արուեստից տիտղոսին արժանալէ վերջ, կը վերադառնայ յառաջիկայ տարի յատանձնելու համար հաստատութեան Անգլիերէն դասերու մեծագոյն մասը, Նախապատ. կարգերէն մինչև Բարձրագոյն կարգը, և աշակերտները վարժեցնելու համար այդ լեզուաւ՝ ինչպէս գրելու նոյնպէս խօսելու մէջ. իր դասախօսութեան լեզուն պիտի ըլլայ միայն Անգլիերէն: Միեւնոյն ժամանակ, պիտի շարունակուին Անգլ. — Հայ. թարգմանութեան վարժութիւնները ընդիլ դասատուներու խնամքին տակ:

Ջուլիակահարութեան կանոնաւոր դաս պիտի տրուի փափաքող աշակերտներուն, տարեկան երկու օսմ. ոսկիի յաւելումով:

Վարժարանիս պարտէզին կցուեցան վերջերս ընդարձակ գետիններ, որոնք նոր դիւլերիւթիկներ պիտի տան աշակերտներուն զբօսանքի ժամերը աւելի հաճելի ընելու:

Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել Մր. Ո. Ռ. Բիթի, Պայպլի Հաուս, Կ. Պօլիս, կամ վարժարանիս Տնօրէն Տր. Ռ. Զէյմպլըսի, նամաձևները ուղղելով Պայպլի Հաուս: